

8.2 Kasvinsuojeluainejäämät

Elintarvikkeita koskevaa kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelmaa toteutetaan vuosittain EU-lainsäädännön vaatimuksesta ((EY) N:o 396/2005 muutoksineen) ja komission monitorointiasetuksiin perustuen. Sen tavoitteena on valvoa, ettei elintarvikkeissa esiinny kiellettyjä kasvinsuojeluainejäämiä, ja etteivät elintarvikkeet sisällä sallittujen aineiden jäämiä yli lainsäädännössä asetettujen enimmäismäärien. Vuositasolla Suomi täyttää Euroopan komission valvontaohjelman asettaman velvollisuuden näytemäärien ja analyysien suhteen. Kansallisen valvontaohjelmaosion puitteissa jäsenvaltiolle jää hyvin toimivaltaa suunnitella valvontaa myös riskiperusteisesti omien tarpeidensa mukaan. Koordinoidun valvontaohjelman ja sen kansallisen osion lisäksi kasvinsuojeluainejäämiä tutkitaan luomuvalvonnan ((EY) N:o 889/2008), eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja elävien eläinten vierasainevalvonnan (96/23/EY) sekä EU:n nk. riskituoteasetuksen ((EY) N:o 669/2009) vaatimuksista. Määräystenmukaisuuden valvonnan lisäksi kasvinsuojeluainejäämävalvonta tuottaa informaatiota vallitsevasta tilanteesta sekä kotimaisten että tuontituotteiden (EU:n sisämarkkina- ja kolmasmaatuonti) osalta.

Kasvinsuojeluaineiden jäämävalvonta on myös osa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten täydentävien ehtojen valvontaa. Jos kotimaisessa elintarvikenäytteessä havaitaan määräystenvastaisuuksia kasvinsuojeluainejäämissä, ELY-keskuksen tarkastajat tekevät tarvittaessa tiloilla kasvinsuojeluaineiden käytön valvonnan Tukesin ohjaamana. Maataloustukia hakaneilla tiloilla valvonta laajenee edelleen tarvittaessa täydentävien ehtojen valvonnaksi.

Kasvinsuojeluaineiden käyttöä ja niiden jäämiä elintarvikkeissa valvotaan viranomaisten yhteistyönä. Jäämien valvontaohjelma toteutetaan yhteistyössä kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten (kotimaiset tuotteet), Tullin (ei-eläinperäiset EU:n sisämarkkina- ja kolmasmaatuontituotteet) ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran (alkoholijuomat) kanssa. Ruokavirasto valvoo kasvinsuojeluainejäämiä myös kotimaisista luomutuotteista ja eläinperäisistä elintarvikkeista. Kasvinsuojeluaineiden käyttöä valvovat ELY-keskukset Turvallisuus- ja kemikaaliviraston Tukesin ohjauksessa.

Valvontasuunnitelmat toteutuivat kokonaisuudessaan hyvin, vaikkakin Valviran (alkoholituotteet) ja Ruokaviraston näytteiden (kotimaiset kasviperäiset tuotteet) toteuma jäi hieman alle suunnitelman. Toteutunut kokonaisnäytemäärä oli kuitenkin varsin edustava johtuen lähinnä siitä, että vuodesta 2018 lähtien tilastointiin otettiin mukaan kaikki eläinperäisten elintarvikkeiden ja elävien eläinten vierasainevalvonnassa tehdyt kasvinsuojeluainejäämätutkimukset. Tulli otti myös seurantanäytteitä sekä (EY) N:o 669/2009 perustuen näytteitä, jotka eivät sisältyneet suunnitelmiin. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan toteutuminen suhteessa suunnitelmiin on esitetty taulukossa 47.

Taulukko 1 Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan toteutuminen (näytemäärä/kpl) suhteessa suunnitelmaan vuosina 2013-2018.

Vuosi	Tulli	Ruokavirasto	Helsingin kaupunki	Valvira
-------	-------	--------------	--------------------	---------

	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%
2018	1285	1321	103	130 ¹ 5 ² 182 ³ 289 ⁴ _5 ⁵ YHT. 606	100 ¹ 5 ² 183 ³ 287 ⁴ _5 ⁵ YHT. 575	94,9	-	-	-	25	20	80
2017	1345	1535	114	132 ¹ 2 ² 18 ³ 238 ⁴ 50 ⁵ YHT. 440	123 ¹ 2 ² 20 ³ 222 ⁴ 84 ⁵ YHT. 367	83,4	-	-	-	25	22	88,0
2016	1500	1686	112	137 ¹ 10 ² 40 ³ 338 ⁴ 18 ⁵ YHT. 543	126 ¹ 8 ² 35 ³ 286 ⁴ 18 ⁵ YHT. 473	87,1	80	80	100	25	24	96,0
2015	1435	1760	123	202	169	83,7	100	100	100	25	26	104
2014	1340	2036	152	239	223	93,3	100	101	101	30	23	76,7
2013	1550	1921	124	245	244	99,6	110	110	100	30	20	66,7

¹ kasvikset (sis. vuonna 2018 myös 14 kpl luomunäytteitä)

² lastenruoat

³ eläimistä saatavat elintarvikkeet (osa eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja elävien eläinten vierasainevalvontaohjelmaa; sis. vuonna 2018 myös 18 kpl luomunäytteitä)

⁴ luomukasvikset ja kasviperäiset (luomulainsäädäntö)

⁵ luomueläinperäiset (luomulainsäädäntö)

Kasvinsuojeluainejäämien valvonnassa tutkittiin yhteensä 1915 näytettä. Lainsäädännössä vahvistetun kasvinsuojeluaineen enimmäismäärä (MRL) ylittyi mittausepävarmuus huomioiden yhteensä 66 näytteessä (3,4 %). Luomulainsäädännön vastaisia näyteitä oli 8 kpl (1,3 % luomunäytteistä). Kaikkien määräystenvastaisten tuotteiden osalta toimivaltaiset elintarvikevalvontaviranomaiset suorittivat vaadittavat valvontatoimenpiteet.

Maahantuoduista (sekä EU-maista että EU:n ulkopuolelta) tuotteista kasvinsuojeluaineiden jäämiä sisälsi 62 % näytteistä. Useimmin jäämiä esiintyi tuoreissa hedelmissä ja marjoissa sekä tuoreissa vihanneksissa. Tavaraeristä 66 kpl (6,4 %) osoittautui määräystenvastaisiksi sisältäen yhtä tai useampaa kasvinsuojeluainetta yli sallitun enimmäismäärän. Lisäksi viisi luomuerää sisälsi luomussa kiellettyjä jäämiä. Kaikkien määräystenvastaisten tuotteiden jakelu elintarvikeketjuun pysäytettiin ja seuraavista eristä otettiin seurantanäytteet ennen tuotteiden pääsyä markkinoille. Määräystenvastaiset tuote-erät pääsääntöisesti tuhottiin. Eniten maahantuonnin tai markkinoille saattamisen kieltämiseen johtaneita määräystenvastaisuuksia todettiin Aasiasta tuoduissa vihanneksissa. Määräystenvastaisista eristä 32 kpl oli

EU:n ulkopuolelta suoraan Suomeen tuotuja elintarvikkeita ja 34 erää oli sisäkaupan elintarvikkeita, joista osa on alkuperältään EU:n ulkopuolelta. Tämä osoittaa, että kaikissa EU:n ulkopuolisissa maissa ei kyetä noudattamaan maatalouskäytäntöjä, jotka vastaavat EU:n MRL-vaatimuksia. Toisaalta EU:n kautta tulevat kolmasmaa-alkuperäiset tuote-erät tilastoituvat EU:n sisäkauppatuontiin, minkä takia todellisuudessa määräystenvastaisuudet painottuvat näitäkin lukuja enemmän kolmansiin maihin.

Takaisinvetotoimenpiteisiin kuluttajilta asti ryhdyttiin niiden markkinoille päässeiden erien osalta, joiden todettiin riskinarvioinnin perusteella mahdollisesti aiheuttavan vaaraa kuluttajille (akuutin toksisuuden viitearvo, ARfD, ylittyi tai tuotteesta havaittiin EU:ssa hyväksymättömän kasvinsuojeluaineen jäämiä). Näitä olivat kiinalainen hunajapomelo sekä israelilainen basilika. Riskinarvion perusteella 18 määräystenvastaisesta erästä lähetettiin ilmoitus muille jäsenvaltioille EU:n nopean hälytysjärjestelmän (RASFF) kautta. MRL-tasolla olevia jäämiä tai lieviä ylityksiä, joista annettiin ainoastaan huomautus tavaranhaltijalle, todettiin 48 erässä.

575 kotimaisesta näytteestä jäämiä alle sallitun enimmäismäärän löytyi 25 näytteestä (4,3 %). Kotimaisista elintarvikkeista yksikään näyte ei kuitenkaan ollut elintarvikelain mukaan määräystenvastainen. Luonnonmukaisissa prosessoimattomissa kasvisperäisissä tai eläinperäisissä näytteissä ei havaittu kiellettyjä aineita. Prosessoiduista kasvipärisistä näytteistä tehtiin kolme kasvinsuojeluainelöydystä. Yksi kasvinsuojeluainelöydös tehtiin kolmasmaatuotteesta. Selvityksessä ei käynyt ilmi, mistä kasvinsuojeluainejäämä oli peräisin. Kahdessa kotimaisessa jäämlöydöksessä syynä olivat puutteet erilläänpidossa. Tavanomaista ja luonnonmukaista raaka-ainetta käsiteltiin samoilla linjastoilla, eikä raaka-aineiden sekoittumista oltu estetty riittävin merkinnöin. Elintarvikevalmistajien tulee kiinnittää huomiota erilläänpitoon ja merkintöihin erityisesti silloin, kun valmistetaan tavanomaisia ja luomutuotteita samoilla linjastoilla. Luomulainsäädännön vastaiset näytteet olivat kuitenkin elintarvikelainsäädännön vaatimusten mukaisia.

Taulukoissa 48 ja 49 on esitetty elintarvikelain mukaisten määräystenvastaisten näytteiden osuus (%) vuosina 2013-2018 ja määräystenvastaisten näytteiden osuus tutkituista näytteistä vuonna 2018.

Taulukko 2 Määräystenvastaisten näytteiden osuus (%) vuosina 2013–2018.

Vuosi	Näytemäärä kpl	Määräystenvastaiset kpl	Määräystenvastaisia %
2018	1915	66	3,4
2017	2008	57	2,8
2016	2263	28	1,2
2015	2088	35	1,7
2014	2383	49	2,1
2013	2240	63	2,8

Taulukko 3 Kasvinsuojeluainejäämävalvonnassa esiintyneiden määräystenvastaisten (elintarvike- tai luomulainsäädäntö) näytteiden osuus tutkituista näytteistä vuonna 2018.

Alkuperä	Tulli	Ruokavirasto	Valvira
----------	-------	--------------	---------

	tutkitut näytteet kpl	löydöksiä jäämistä kpl	määräystenvastaisia kpl	tutkitut näytteet kpl	löydöksiä jäämistä kpl	määräystenvastaisia kpl	tutkitut näytteet kpl	löydöksiä jäämistä kpl	määräystenvastaisia kpl
kotimaiset	0	0	0	574	25	2	1	0	0
EU-tuotteet	682*	370	34	0	0	0	10	2	0
kolmasmaatuotteet	350**	206	32	1	1	1	9	1	0
Yhteensä	1032	576	66	575	26	3	20	3	0

*) Osa näytteistä kolmasmaa-alkuperää (kaikkien alkuperää ei tunneta)

***) Oikeampi nimitys ”tullatut tuotteet”

Kasvinsuojeluainejäämatutkimusten lisäksi kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset tekivät yhteensä 32 kasvinsuojeluainejäämiin liittyvää omavalvonnan riittävyden ja toimivuuden tarkastusta Oiva-järjestelmän puitteissa (Oiva-rivi 17.12). Kasvinsuojeluainejäämien osalta valvontakohteet on valittu Oiva-järjestelmässä riskiperusteisesti vaikuttavuuden ja laajuuden perusteella. Oiva-tarkastuksissa annettiin vuonna 2018 vain arvioita A eli kasvinsuojeluaineiden hallinnassa ei havaittu puutteita (taulukko 50). Tuloksista voidaan päätellä, että kasvinsuojeluainejäämatarkastuksia on tehty varsin vähän suhteessa oletettujen tarkastettavien kohteiden määrään: Onko tarkastettavat kohteet tunnistettu oikein, ovatko ohjeen ohjeelliset rajaukset liian suuret, käytetäänkö arviointiasteikkoa oikein? Valvonnan vaikuttavuuden ja yhdenmukaisuuden parantamiseksi tarvitaan edelleen koulutusta ja ohjausta. Tätä tullaan edistämään muun muassa kontaminanttien ja kasvinsuojeluainejäämien valvontaverkoston avulla.

Taulukko 4 Kasvinsuojeluainejäämien valvonta ja sen tulokset osana kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten toimeenpanemaa Oiva-järjestelmää vuonna 2015-2018.

Vuosi	Tarkastukset lkm	A %	B %	C %	D %	Ohjaus ja neuvonta lkm	Kehotukset lkm	Pakkotoimet lkm
2018	32	100	-	-	-	-	-	-
2017	22	100	-	-	-	-	-	-
2016	44	95	5	-	-	2	-	-
2015	25	96	4	-	-	1	-	-

Tarvittavat muutokset seuraavien vuosien valvontaan ovat varsin pienet, sillä valvontaohjelmaa toteutetaan samojen säännösten mukaisesti kuin vuonna 2018 sekä käytettävissä olevien resurssien mukaan. Oiva-järjestelmään siirtymisen myötä kasvinsuojeluainejäämien valvonta on kansallisesti entistä yhdenmukaisempaa ja säännöllisempää. Lisäksi Oiva-järjestelmä yksinkertaistaa raportointia ja selkeyttää mahdollisten systemaattisten epäkohtien havaitsemista.